

TRIDESET BROJEVA GODIŠNJAKA "KULTURNA BAŠTINA"

UDK: 008+719+949.75 : 05]
(497.5 Split)"1973/1999"

Stručni rad

Primljeno: 1. VII. 1999.

MIHAELA KOVAČIĆ

Sveučilišna knjižnica u Splitu

21000 Split, HR

Zagrebačka 3

Članak je osvrt na trideset brojeva "Kulturne baštine", časopisa Društva prijatelja kulturne baštine u Splitu, koji izlazi kontinuirano od 1973. godine.

U godinama nakon Drugoga svjetskoga rata u svijetu se sve više afirmira aktivan pristup zaštiti kulturne i graditeljske baštine. Vrednuju se ne samo pojedinačni kulturni spomenici nego i povijesne i prirodne ambijentalne cjeline, a u zaštitu se uključuju ne samo stručne službe nego i šira javnost.¹

Sedamdesetih godina grad Split i njegova najbliža okolica (Vrhnjic, Solin i Kaštela) osjećaju negativne posljedice ubrzane industrijalizacije. Socijalna struktura stanovništva i vizure grada i okolice znatno su izmijenjene. U tim okolnostima skupina entuzijasta, onih kojima je briga za baštinu bila poziv, ali i onih koji su bili samo njezini istinski zaljubljenici, uočavaju probleme očuvanja kulturnog i prirodnog naslijeđa, pokušavajući ih usmjeriti drugim tokovima. Slijedeći razvoj suvremene konzervatorske misli i prakse, koja je šezdesetih i sedamdesetih godina afirmirana nizom međunarodnih i nacionalnih dokumenata, osnivaju 1971. godine *Društvo prijatelja kulturne baštine Split* kako bi educirali i potaknuli širu javnost na aktivno sudjelovanje u dugotrajnom procesu zaštite i revitalizacije baštine grada.

Već 1972. godine Izvršni odbor *Društva* obratio se javnosti riječima: "... videći da naš rad ne izlazi dovoljno na vidjelo, da nema željenog učinka u dovoljnoj mjeri, odlučili smo pristupiti objavljivanju vlastitog glasila pod naslovom *Kulturna baština*."² Prvi broj izašao je u travnju 1973. godine.

Časopis je okupio ljubitelje kulturne baštine Splita, znanstvene radnike i amatere, članove *Društva prijatelja kulturne baštine Split* koji su se nadali da će, šireći znanja i njegujući senzibilitet za prošlost i preko tiska, pridobiti veći broj sljedbenika.

U uvodnoj riječi prvoga broja čitamo kako "*Kulturna baština* nije redoviti list *Društva*, izlazit će prema potrebi, raspoloživom materijalu i financijskim mogućnostima".³

Danas, dvadeset šest godina poslije, zahvaljujući naporima uredništva, održan je kontinuitet časopisa i pred sobom imamo trideseti, jubilarni broj.⁴ Brigu o koncepciji časopisa u ovih trideset brojeva vodili su članovi uredništva Jerko Čičin-Šain, Vladimir Rismondo, Slavko Sirišević, Marija Znidarčić, Živko Vekarić, Leo Ivanda, prof. dr. Duško Kečkemet, prof. dr. Anatolij Kudrjavcev, dr. Stanko Piplović, Gordana Sladoljev, prof. dr. Radovan Vidović, dr. Ivo Donadini, Frano Baras, Slavko Muljačić, Arsen Duplančić, prof. dr. Željko Rapanić, dr. Ivana Prijatelj-Pavičić, dr. Franko Oreb, predvođeni glavnim urednicima: Josipom Morpurgom (br. 1), Leom Ivandom (br. 2-6), Antom Sapunarom (br. 7-18, 20, 21), dr. Stankom Piplovićem (br. 19, 30) i Gordanom Sladoljev (br. 22-29).

Manji broj suradnika u prvim brojevima tijekom vremena se znatno povećao, a time i obujam časopisa. Do danas je u časopisu 131 znanstveni, prosvjetni i kulturni djelatnik objavio 501 članak na više od tri tisuće stranica. Spomenut ćemo tek one najredovitije suradnike: Nevenku Bezić-Božanić, dr. Danicu Božić-Bužančić, dr. Nenada Cambija, dr. Ivu Donadinija, Arsena Duplančića, akademika Cvitu Fiskovića, Milana Ivaniševića, prof. dr. Duška Kečkemeta, Hrvoja Morovića, dr. Franka Oreba, Perislava Petrića, dr. Stanka Piplovića, akademika Krunu Prijatelja, Antu Sapunara, Gordanu Sladoljev, prof. dr. Mirjanu Škuncu, Joška Viskića.

Prvi broj *Kulturne baštine* bio je deklarativnog karaktera. Predstavio je *Društvo prijatelja kulturne baštine Split*, njegova Pravila i Program rada. Na kraju tog broja uredništvo se obratilo čitateljima i prijateljima *Kulturne baštine* riječima: "Svjesni smo ... nedostataka ... svaka nam je opaška pa i oštريا zamjerka dobro došla, a isto tako i vaš eventualni sastavak, vijest ili drugačiji doprinos ..., mnogo će zavisiti i od vaše suradnje kako će *Kulturna baština* u buduće izgledati."

Već drugi broj donosi članke razvrstane u tematske blokove koji će do tridesetog broja ostati uglavnom neizmijenjeni. Spomenimo one najprepoznatljivije.

Rubrika *U prvom planu* bilježi značajne obljetnice kulturnih događaja (tisućita obljetnica natpisa na sarkofagu kraljice Jelene u Solinu, stota obljetnica Prvoga međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju ...) i istaknutih stvaratelja (petstota obljetnica smrti Jurja Dalmatinca, stogodišnjica rođenja Josipa Hatzea, Branišlava Deškovića, Ivana Meštrovića, don Lovre Katića, don Frane Bulića ...).

Iz *kulturne baštine* i *Sojedočanstva o Splitu* naslovi su rubrika koje izborom članaka obogaćuju spoznaju o baštini Splita, ali ujedno donose i građu koja postaje izvor i poticaj za nova proučavanja. U tridesetom broju sadržajna je koncepcija bloka ostala neizmijenjena, ali je preimenovana u *Povijest i kulturno naslijeđe*.

U rubrici *Kulturne ustanove* javnost je imala prigodu upoznati djelovanje značajnih kulturnih i obrazovnih institucija: Klasične gimnazije, Muzičke škole "Josip Hatze", Arheološkoga muzeja, Galerije umjetnina, Povijesnog arhiva, Sveučilišne knjižnice i Marulićeva doma.

Rubrika *Mišljenja, prijedlozi, kritike* egzistirala je od trećega do dvanaestoga broja. Bilježila je reakcije na pojedine procese i događanja s aspekta zaštite i revitalizacije spomenika i ambijentalnih cjelina, želeći sačuvati prošlost u ime sadašnjosti i budućnosti (preinake franjevačke crkve na Poljudu, revitalizacija kliške tvrđave, zaštita spomenika u vrijeme Splitskog ljeta ...).

Prikazi daju uvid u recentna izdanja knjiga i periodike splitskih autora i institucija (Barok u Hrvatskoj, Starohrvatska baština ...).

Rubrika *Portreti* nastoji osvjetliti rad zaslužnih pojedinaca i obitelji iz povijesti Splita. Prisjetili smo se tako Franje Krežme, Dušana Mangjera, Marije Nonveiller, Uga Foscola, obitelji Karaman i mnogih drugih.

U *spomen članovima* s pijetetom bilježi imena preminulih, zaslužnih članova Društva: Josipa Morpurga, Jozu Dabrovića, Andru Jutronića, Jerka Čičin-Šaina, Ivu Tijardovića, Aidu Koludrović, Feliksa Šperca, Josipa Posedela, Joška Viskića, Nadu Karlovac, Radovana Vidovića, Lea Ivande, Slavka Sirišćevića, Ene Ivete Grisogono, Stjepana Gunjače, Jakova Gotovca, Giorgie Meneghello, Cvite Fiskovića, Marije Znidarčić, Petra Zdravka Blajića, Krune Prijatelja i Ante Turka.

Od tridesetog broja sadržaj rubrika posvećenih istaknutim pojedincima objedinjen je u novu pod naslovom *Osobe*.

U rubrici *Društvene vijesti* časopis dokumentira rad *Društva* u razdoblju od 1971. do 1999. godine.

Ljetopis kulturnih zbivanja u Splitu dugo je godina bio jedinstveni kronološki popis kulturnih događanja. Znanstvene skupove i izložbe bilježila je Gordana Sladoljev, a repertoar Hrvatskoga narodnog kazališta (drama, opera, opereta, balet) i glazbene priredbe Joško Viskiće. Posljednji je put ova rubrika objavljena u dvadesetomu broju.

Kulturna baština jedini je časopis koji donosi tekuću bibliografiju radova o baštini Splita objavljenih u nas i u inozemstvu (Ljubljana, Sarajevo, Novi Sad, Beograd, Rim, Venecija, Milano, Udine, Graz, Berlin, Zürich, Pariz, Madrid ...). Od 7. do 16. broja bibliografiju je sastavljao dr. Franko Oreb, a nakon toga dr. Šimun Jurišić, Silvana Matković, Arsen Duplančić, Hanja Anić i Dubravka Dujmović.

Pojedini brojevi časopisa imaju cjelovite tematske blokove. Tako je šesnaesti broj časopisa posvećen samostanu konventualaca sv. Frane u Splitu. Javnosti je tada dano na uvid samostansko blago,

a podržana su i nastojanja za uređenjem samostanskoga kompleksa. Devetnaesti broj u cijelosti je posvećen revitalizaciji Dioklecijanove palače i povijesnoj jezgri Splita, koja se od 1979. nalazi pod zaštitom UNESCO-a.

Društvo prijatelja kulturne baštine Split izdalo je 1991. godine i "ratni broj" svojega časopisa. Naime, u dvadeset prvom broju u rubrici *In Barbaros!* objavljeni su apeli Društva upućeni UNESCO-u u Parizu s molbom da se zaštiti kulturna baština u Hrvatskoj.

U časopisu se obrađuju teme iz arheologije, zaštite spomenika, arhitekture, urbanizma, graditeljstva, umjetnosti (slikarstvo, kiparstvo, glazba, književnost), knjižničarstva, pravne, političke, društvene i crkvene povijesti, hortikulture, športa, zdravstva, toponimije i etnologije.

Kronološki, članci obuhvaćaju razdoblje od antike do dvadesetoga stoljeća, a prostorno grad Split i njegovu najužu okolicu (Solin, Klis, Kaštela).

Pisani su znanstveno-popularnim stilom i popraćeni iscrpnim bilješkama.

Prva dva broja, umnožena šapirografom, nešto su većeg formata, a od dvobroja 3-4 ustalio se format B5 i vizualna koncepcija časopisa.⁵ Tehnički urednici časopisa godinama su bili prof. dr. Duško Kečkemet i Gordana Sladoljev.

Dok prebiremo ovih trideset brojeva *Kulturne baštine*, nižu se pred nama naslovnice s panoramom Splita, pojedinim spomenicima ili njihovim detaljima. Tako su za motive naslovnih stranica poslužile povijesne reprodukcije bakroreza Ch. L. Clériseaua i Fr. Bartholozzija *Split i Gradski trg 1757.*, Camotijev *Split i okolica 1570.*, kartografski prikaz *Splita i okolice iz 1640.*, Cassasov *Peristil 1782.* i *Plan Splita*,⁶ *Peristil* J. B. van Moera, litografija F. Bratanića *Željezna vrata 1847.*, detalj Carellijeve *Vedute Splita*.

Na naslovnicama su se našle i fotografije ulaza u stolnicu sv. Duje i njezina zvonika, dvorišta samostana sv. Frane u Splitu prije obnove, Narodnog trga u Splitu, Kuće Pavlović na Narodnom trgu,

zaštićenih mramornih reljefa u trijemu Galerije Meštrović u Splitu 1991. godine, ali i detalji kipa Talijske s pročelja HNK u Splitu prije obnove, sarkofaga Dobroga pastira iz Arheološkog muzeja u Splitu te novac s likom cara Dioklecijana.

Uz ove motive na koricama časopisa našao se i pečat *Društva*: stilizirana Dioklecijanov palača koju od šesnaestog broja zamjenjuje UNESCO-ov simbol spomenika kulture u prirodnom okruženju.

Od dvobroja 3-4 svi su članci popraćeni vizualnim dokumentima, bilo da su fotografske snimke cjelina ili detalja, arhitektonske snimke ili pak tlocri. Fotografije su snimili istaknuti splitski fotografi i fotoamateri: Zvonimir Buljević, Živko Bačić, Pero Dragičević, Igor Vikić i Karlo Grenc. Do sedamnaestog broja tekst u časopisu bio je popraćen vinjetama - crtežima, duborezima i grafikama Ljube Ivančića, Petra Jakelića, Ivana Meštrovića, Ivana Mirkovića, Emanuela Vidovića, J. B. van Moera, Petra Mitrovića i Ljubomira Garbina. Vinjete su imale dekorativni, a ne dokumentarni karakter.

Lekturu članaka u časopisu dugi niz godina potpisivao je istaknuti leksikograf prof. dr. Radovan Vidović (br. 3-25), a nakon nje ga to obavlja prof. Katja Tresić-Pavičić.

Kulturna baština je s trinaestim brojem prvi put dobila elemente koji prate znanstveni časopis, UDK oznaku i ISSN broj.⁷ Od devetnaestoga broja članci se klasificiraju na znanstvene, stručne ili pregledne, dobivaju UDK-oznaku, koju daju klasifikatori Sveučilišne knjižnice u Splitu, i sažetke na stranim jezicima.

Iako je autorski rad i rad uredništva na časopisu bio dobrovoljan, sredstva koja je *Društvo* dobivalo sedamdesetih i osamdesetih godina od tadašnjih SIZ-ova za kulturu nisu bila dostatna za troškove njegova tiskanja. Zato često na posljednjim stranicama časopisa nalazimo promidžbene poruke i zahvale tadašnjim splitskim poduzećima koja su financijski potpomagala tiskanje.

Časopis se tiskao u Vojnoj tiskari, Sveučilišnoj tiskari i Tiskari Poljica, većinom u nakladi od 800 primjeraka.⁸

Vrijedan prilog uz *Kulturnu baštinu* jest *Bibliografija i indeks časopisa od broja 1-20* koju je sastavio Arsen Duplančić, a objavilo Dru-

štvo prijatelja kulturne baštine 1992. godine. Bibliografija "pruža pregled cjelokupne objavljene građe", a predmetni indeks je važno pomagalo u radu.

Prikaze pojedinih brojeva *Kulturne baštine* dali su dr. Stanko Piplović, dr. Franko Oreb, prof. dr. Radovan Vidović, Gordana Sladoljev i Gordana Benić u domaćoj i stranoj periodici (*Slobodna Dalmacija, Vjesnik, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, Historijski zbornik, Omladinska iskra, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Baština, Crkva u svijetu, Cimbas*).

Časopis se distribuira ne samo članovima Društva nego i svima onima koje zanima očuvanje i promicanje baštine. Zamjenjivao se za edicije drugih kulturnih ustanova, a preko knjižarskih mreža prodavao se u zemlji i inozemstvu.

Teško je pisati o časopisu *Kulturna baština*, a pritom ne spomenuti i rad *Društva prijatelja kulturne baštine Split* jer je "njegov smjer i sadržaj uvjetovan Pravilima i Programom Društva ...".⁹ Veseli spoznaja da su mnoge od zadaća *Društva* zacrtane u prvome broju časopisa do danas ostvarene. Pri tome mislimo na podršku pri obnovi pogorjele zgrade Hrvatskoga narodnog kazališta, izgradnji Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika, zalaganje za udomljenje Povijesnog arhiva.¹⁰ Poželimo samo da se i ostale zadaće *Društva* zacrtane u prvim godinama, poput primjerenog smještaja Sveučilišne knjižnice, Galerije umjetnina, Etnografskog muzeja i mnogi drugi uskoro ostvare.

Na kraju zaključimo kako časopis *Društva prijatelja kulturne baštine Split* zauzima istaknuto mjesto u hrvatskoj periodici. Iako namijenjen ljubiteljima baštine, tijekom vremena postao je nezaobilazan u stručnim i znanstvenim krugovima. On baštini ne prilazi romantičarski, nego s utemeljenim dokazima, a ideje koje promovira u prvim brojevima i nakon dvadeset šest godina ostaju žive i neprolazno aktualne. U njemu se sažimlju iskustva i naznačuju dvojbe, izmjenjuju teoretski prinosi i praktično djelovanje.

Vjerujemo da se kontinuitet časopisa neće prekidati te da će oni koji se danas o njemu brinu s puno ljubavi i entuzijazma prido-

biti nove mlade suradnike kako bi i dalje ostvarivali ciljeve naznačene u prvom broju.

BILJEŠKE

1. Tomislav Marasović, *Zaštita graditeljskog nasljedja*, Zagreb - Split, 1983.
2. *Kulturna baština* 2/1974., 51.
3. *Kulturna baština* 1/1973., 1.
4. Objavljeni brojevi časopisa *Kulturna baština* (1973.-1999.):

Godište	Svezak	Godina
1.	1	1973.
2.	2	1974.
3.	3-4	1975.
4.	5-6	1976.
5.	7-8	1978.
6.	9-10	1979.
7.	11-12	1981.
8.	13	1982.
9.	14	1983.
10.	15	1984.
11.	16	1985.
12.	17	1987.
13.	18	1988.
14.	19	1989.
15.	20	1990.
16.	21	1991.
17.	22-23	1993.
18.	24-25	1994.
19.	26-27	1995.
20.	28-29	1997.
21.	30	1999.

Mišljenja kako časopis treba izlaziti dva puta godišnje kao i neredovito izlaženje u pojedinim razdobljima rezultirali su izdavanjem dvobroja.

5. Brojevi 1 i 2 imaju format 29 x 20,5 cm.
6. Bakrorezi Ch. L. Clerisseau preuzeti su iz knjige Roberta Adama, *Ruins of the Palace of the Emperor Diocletian at Spalatto in Dalmatia*, London, 1764., a Casasovi iz knjige Casas - Lavalée, *Voyage pittoresque et historique de l'Istrie et Dalmatie*, Paris, 1802.

7. ISSN je akronim za *International Standard Serial Number*, odnosno međunarodni standardni broj za serijska izdanja koji se dodjeljuje ključnom naslovu prema Međunarodnom sustavu podataka za periodične publikacije i nizove publikacija.
8. Neki brojevi tiskani su u nakladi od 500 primjeraka.
9. *Kulturna baština* br. 1/1973., Uvod, 1.
10. *Kulturna baština* br. 1/1973., Radni program i zadaci društva, 13-16.

TRENTA NUMERI DELLA RIVISTA ANNUALE "KULTURNA BAŠTINA" - "IL PATRIMONIO CULTURALE"

Riassunto

La Società degli amici del patrimonio culturale spalatino - Društvo prijatelja kulturne baštine Split nell'anno 1972 decise di promuovere la sua rivista annuale *Il patrimonio culturale - Kulturna baština*. La rivista avrebbe dovuto sollecitare l'attività della *Società* ed educare un pubblico il più ampio possibile alla partecipazione attiva alla tutela e alla revitalizzazione non solo di singoli monumenti, ma anche di complessi ambientali, culturali e naturali, per promuovere un'armoniosa convivenza del nuovo e dell'antico. Questa concezione attiva della tutela dei beni culturali seguiva il pensiero e la prassi conservatorie contemporanee a livello mondiale, relativamente agli anni sessanta e sttanta.

Dell'anno 1973 al 1999 sono usciti 30 numeri della rivista. Fino ad oggi sono stati pubblicati 501 articoli scritti da 131 studiosi e operatori culturali. Sono stati tratti temi di archeologia, urbanistica, arte (pittura, scultura, letteratura e musica), storia politica, economica e sociale, scienze storiche ausiliarie, sport, sanità, orticoltura. Gli articoli si riferiscono al territorio della città di Spalato e dei più stretti dintorni (Solin, Vranjic, Kaštela, Klis) e, cronologicamente, al periodo dall'antichità al ventesimo secolo. I temi sono elaborati sotto l'aspetto storico, ma anche conte, poraneo. Nella rivista *Kulturna baština* sono pubblicati anche documenti inediti, e la registrazione degli avvenimenti d'attualità e dell'attività della *Società degli amici del patrimonio culturale* ne fa una specie di documento suo del tempo e fonte di ricerche successive.

Per questo oggi, ventisei anni dopo la pubblicazione del primo numero, possiamo dire che la rivista *Kulturna baština* è diventata un rispettabile periodico scientifico-culturale nel contesto spalatino e croato.